

Προσδοκίες και φόβοι ενόψει Eurogroup

Η εκταμίευση των εκκρεμών δόσεων, ο «μυδενισμός» των επιτοκίων, οι ενστάσεις του ΔΝΤ και τι έχει «σχεδόν» συμφωνηθεί

Του ανταποκριτή μας στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΝΙΚΟΥ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Σε εξέλιξη βρίσκονται καθ' όλη τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου συνεχείς διαβουλεύσεις, τόσο σε επίπεδο εμπειρογνομώνων, όσο και σε επίπεδο υπουργών Οικονομικών της Ευρωζώνης, προκειμένου να προετοιμαστεί καταλλήλως το κρίσιμο Eurogroup της Δευτέρας, όπου θα συζητηθούν αποκλειστικά η κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού του ελληνικού προγράμματος και η αποκατάσταση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους της Ελλάδας.

Με δεδομένο ότι η χώρα μας έχει ανταποκριθεί πλήρως στις δικές της υποχρεώσεις, ως προς το διαρθρωτικό και δημοσιονομικό σκέλος του Μνημονίου, τόσο η Αθήνα, όσο και ευρωπαϊκές κυβερνήσεις (μεταξύ των οποίων και της Γερμανίας και της Φινλανδίας) εμφανίζονται συγκρατημένα αισιόδοξες ότι το τρίτο κατά σειρά Eurogroup για την Ελλάδα θα είναι και το «τυχερό», ούτως ώστε να δρομολογηθεί η εκταμίευση των εκκρεμών δόσεων από τον μηχανισμό στήριξης, εντός του Δεκεμβρίου. Ωστόσο, το χάσμα μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωζώνης δεν είχε ως χθες γεφυρωθεί

πλήρως, ούτε είχαν καμφθεί τελείως οι ενστάσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για τις προβολές βιωσιμότητας στο 2020.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, ο πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς και ο υπουργός Οικονομικών, Γιάννης Στουρνάρας, επιδόθηκαν σε μαραθώ-νιο διμερών επαφών, κατά τη διάρκεια της Ευρωπαϊκής Συνόδου Κορυφής, την Πέμπτη και την Παρασκευή, προκειμένου να πείσουν τους ομολόγους τους, να επιδείξουν την αναγκαία πολιτική βούληση και να διαλυθεί το κλίμα αβεβαιότητας που βυθίζει την ελληνική οικονομία. Κυβερνητικοί παράγοντες διαβεβαίωσαν ότι εφόσον υπάρξει λύση αύριο, τότε είμαστε εντός προγράμματος για την εκταμίευση τουλάχιστον της δόσης των 31,5 δισεκατομμυρίων, στις αρχές Δεκεμβρίου. Οι ίδιες πηγές απέκλειαν κατηγορηματικά τον «τεμαχισμό» της συγκεκριμένης δόσης, ενώ εξέφραζαν την ελπίδα ότι ο στόχος για την ταχύτερη εκταμίευση και των τριών δόσεων (31,3+5+7,5 δισ.) θα επιτευχθεί, ώστε να «αρδευτεί» η ελληνική οικονομία.

Σε ότι αφορά το ίδιο το αντικείμενο των παρεμβάσεων που συζητούνται, κυβερνητικές πηγές θεωρούσαν ότι έως την Παρασκευή είχαν «σχεδόν» συμφωνηθεί τα εξής:

1. Η μερική παύση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των εθνικών τραπεζών της Ευρωζώνης από τα κέρδη τους στο χαρτοφυλάκιο των ελληνικών ομολόγων που κατέχουν.

2. Η αύξηση του θεωρητικού ορίου βιωσιμότητας από το 120% το 2020, στο 124% την ίδια χρονιά.

3. Η έναρξη των εγγράμματος αγοράς ελληνικών ομολόγων από τη δευτερογενή αγορά σε τιμή μικρότερη της ονομαστικής τους αξίας, με δάνειο που θα δοθεί από τον EFSF.

4. Η μετακίνηση των ωριμάνσεων και η μείωση των επιτοκίων στα διακρατικά δάνεια που έχει λάβει η Ελλάδα από τους εταίρους της και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό EFSF.

Εντούτοις, με τις παρεμβάσεις αυτές, το δη-

Οι διαπραγματεύσεις σε τεχνικό επίπεδο βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη, ενώ τηλεδιάσκεψη υπήρξε και σε επίπεδο υπουργών ενόψει της αυριανής συνεδρίασης.

μόσιο χρέος προβλέπεται να μειωθεί στο 130% του ΑΕΠ το 2020. Το κενό των 8 με 10 δισ. που απομένει θα μπορούσε να καλυφθεί με τις εξής επιπλέον παρεμβάσεις: είτε με τον ουσιαστικό «μυδενισμό» των επιτοκίων στα δάνεια που έχει λάβει η Ελλάδα, δηλαδή με τη μείωση τους σε επίπεδα μικρότερα από εκείνα που δανείζονται τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης. Κάτι τέτοιο όμως θα συνιστούσε έμμεσο «κούρεμα» των δανείων του εισηγμένου, το οποίο σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις που προαναφέρθηκαν θα έφτανε τα 40 δισ. ευρώ περίπου.

Οι υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης δήλωσαν στην προηγούμενη συνάντηση του Eurogroup, την περασμένη Τρίτη, ότι δεν διέθεταν την αναγκαία εξουσιοδότηση, ώστε να συναινέσουν σε ζημίες για τους φορολογούμενους των χωρών τους. Μάλιστα, το ακριβές ύψος της ζημίας δεν μπορούσε εκείνη τη στιγμή να υπολογιστεί, εξ ου και η συνεδρίαση διεκόπη για να εξαρχιστεί αύριο, 26 Νοεμβρίου, όταν θα έχει ολοκληρωθεί και η τεχνική προετοιμασία. Δεύτερον, το ΔΝΤ θα μπορούσε να δεχθεί ότι η Ελλάδα θα έχει μεγαλύτερο κατά 0,5% του σήμερα προβλεπόμενου πρωτογενές

πλεόνασμα από το 2016 και έπειτα. Τρίτον, συζητείται επίσης να αυξηθεί ο στόχος από 1-διωτικοποιήσεις κατά 4 δισεκατομμύρια. Η τέταρτη, οι χώρες της Ευρωζώνης θα μπορούσαν να παράσχουν μία διαβεβαίωση στο ΔΝΤ ότι σε περίπτωση που τα πράγματα δεν εξελιχθούν σύμφωνα με τις παραπάνω προβλέψεις, τότε θα «βάλουν εκ νέου το κέρσι στην τσέπη», το 2016.

Στο μεταξύ, στο ελληνικό στρατόπεδο επικρατεί αγωνία. «Οχι, δεν μπορώ να αποκλείσω το ατύχημα». Η φράση αυτή, στενού συνεργάτη του πρωθυπουργού στο κλείσιμο της Συνόδου την Παρασκευή, αποτυπώνει το κλίμα ενόψει της αυριανής συνεδρίασης του Eurogroup. Οι διαπραγματεύσεις σε τεχνικό επίπεδο βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη ενώ τηλεδιάσκεψη υπήρξε και σε επίπεδο υπουργών. Η Αθήνα θεωρεί ότι μπορεί να εξευρεθεί λύση που να μην παραβιάζει τις «κόκκινες γραμμές». Οι έντονες αντιδράσεις των «μικρών» της Ευρώπης, στο τελευταίο Eurogroup είναι ενδεικτικές. Μάλτα, Σλοβακία, Σλοβενία και Εσθονία έχουν δυσκολίες να πείσουν τους πολίτες τους για θυσίες υπέρ της, ακόμα, «πλουσιότερης» Ελλάδας.

Μαραθώνιος επαφών σε Βρυξέλλες

Του απεσταλμένου μας στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΓΙΩΡΓΟΥ Π. ΤΕΡΖΗ

«Δεν μπορώ να διανοηθώ ότι η Δευτέρα θα περάσει άκαρπη». Η φράση αυτή κορυφαίου κυβερνητικού στελέχους, λίγη ώρα μετά τη λήξη της Συνόδου Κορυφής, την Παρασκευή, στις Βρυξέλλες, είναι ενδεικτική του κλίματος που επικρατεί στην κυβέρνηση πριν από την αυριανή κρίσιμη συνεδρίαση του Eurogroup.

Η νέα συνεδρίαση αποτελεί μια ευκαιρία, ωστόσο ο Έλληνας πρωθυπουργός γνωρίζει ότι δεν μπορεί να είναι ανεξάντλητες. Στην ελληνική αποστολή έκαναν λόγο για σοκ σε περίπτωση αποτυχίας, αποτυπώνοντας πιθανώς και τη θέση του ίδιου του πρωθυπουργού, ο οποίος από την Τετάρτη το απόγευμα, όταν και προσγειώθηκε στις Βρυξέλλες, μέχρι και το μεσημέρι του Σαββάτου, που επέστρεψε στην Αθήνα, είχε συνεχείς επαφές με όλους όσους επηρεάζουν την ελληνική λύση. «Έχουμε εφειδρικά σενάρια, είμαστε έτοιμοι για κάθε περίπτωση» απαντούν τα κυβερνητικά στελέχη στα σχετικά δημοσιογραφικά ερωτήματα για το τι θα πράξουν εάν η διαπραγμάτευση ναυαγήσει, ωστόσο είναι σαφές ότι η συμφωνία και η εκταμίευση της δόσης αποτελούν το μόνο που θέλει να συζητά η ελληνική πλευρά.

Επ' αυτού επέμεινε σε διαδοχικές συναντήσεις του και ο κ. Σαμαράς κατά την παραμονή του στις Βρυξέλλες, επιδιώκοντας για πρώτη φορά να εμπλέξει, σε επίπεδο επικοινωνίας, τον υπερατλαντικό παράγοντα, αφού κυβερνητικές πηγές δεν έκρυβαν τις συνομιλίες του όχι μόνον με την κ. Κριστίν Λαγκάρντ, αλλά και με τον υπ. Οικονομικών των ΗΠΑ Τιμοθί Γκάιτνερ. Στο περιθώριο της Συνόδου Κορυφής, ο κ. Σαμαράς συναντήθηκε με τους πρωθυπουργούς Βελγίου, Ιρλανδίας, Πορτογαλίας, Ισπανίας, Πολωνίας, Σλοβενίας, Τσεχίας, Λεττονίας αλλά και τους Αγκελα Μέρκελ, Φρανσουά Ολάντ, Μάριο Μόντι και Ντέιβιντ Κάμερον, διεκδικώντας τη θετική τους στάση είτε στο ζήτημα της δόσης είτε στο θέμα του προϋπολογισμού είτε, κατά περίπτωση, και στα δύο ζητήματα. Σε αυτές τις συζητήσεις, ο κ. Σαμαράς φέρεται να περιέγραψε την οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα ως «post Hiroshima», όπως δηλαδή ήταν η ιαπωνική πόλη μετά το χτύπημα της βόμβας.

«Κέντρο επιχειρήσεων»

Ο κ. Σαμαράς επεδίωξε, στον απόηχο του αδιεξόδου του προηγούμενου Eurogroup και ενόψει της Συνόδου Κορυφής, να μεταφέρει το «κέντρο επιχειρήσεων» της ελληνικής πλευράς στις Βρυξέλλες, αποφεύγοντας έτσι και τη μικροκομματική αντιπαράθεση των Αθηνών. Πέρα από τη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία, το στρατηγείο του κ. Σαμαρά στήθηκε στο ξενοδοχείο στο οποίο είχε καταλύσει η ελληνική αποστολή. Εκεί ο κ. Σαμαράς είχε διαδοχικές συναντήσεις με τους Γ. Στουρνάρα, Κ. Χατζηδάκη, Χρ. Λαζαρίδη, Π. Τσακλόγλου, Στ. Παπασταύρου, αλλά και τους επί της επικοινωνίας Σ. Κεδικόγλου και Γ. Μουρούτη, προκειμένου να βρεθούν απαντήσεις για τις μικρές και μεγάλες ενστάσεις Ευρωπαίων και ΔΝΤ επί των αξόνων μείωσης του ελληνικού χρέους.

Το κλίμα για την ελληνική πλευρά ήταν σαφώς καλύτερο. «Αποφύγαμε πλέον να είμαστε το πρόβλημα... αν δεν είχαμε κάνει όσα έπρεπε, αν δεν είχαμε υλοποιήσει και τα 72 προαπαιτούμενα την προηγούμενη Τρίτη δεν θα διαφωνούσαν στο Eurogroup, θα συμφωνούσαν να μας δώσουν από το ευρώ» σχολίαζε κυβερνητικός παράγοντας, στον απόηχο των θετικών δηλώσεων όχι μόνον από τους «συμμάχους» Ζ. Κ. Γιουνκέρ, Φρ. Ολάντ αλλά ακόμη και από χώρες όπως η Γερμανία και η Φινλανδία.

Το ζήτημα είναι ότι, προφανώς, τα καλά λόγια δεν αρκούν. Ο πρωθυπουργός επιδιώκει να έχει μία συγκεκριμένη λύση για την Ελλάδα από το αυριανό Eurogroup, η οποία θα προβλέπει ότι θα εκταμιευθούν τουλάχιστον τα 31,5 δισ. ευρώ της δόσης άμεσα. Η απόφαση αυτή θα πρέπει στη συνέχεια να περάσει από τα Κοινοβούλια και να εκταμιευθεί έως την 5η Δεκεμβρίου. Παρά τους χαμηλούς τόνους που κρατά το επιτελείο του Μαξίμου, ενδεχόμενη παράταση της εκκρεμότητας θα δοκιμάσει την κυβέρνηση πολιτικά και επικοινωνιακά, έστω κι αν οι συνεργάτες του κ. Σαμαρά σημειώνουν την Παρασκευή πως «ό, τι κι αν λέει ο Βενιζέλος ή ο Κουβέλης αποδεικνύει ότι αυτή η κυβέρνηση είναι η μόνη ελπίδα για τη χώρα και... μπेतόν αρμέ στα δύσκολα».

Ο υπουργός Οικονομικών Γιάννης Στουρνάρας με τον πρόεδρο του Eurogroup Ζαν-Κλοντ Γιουνκέρ στη συνεδρίαση της περασμένης Τρίτης. Η συνέχεια αύριο, οπότε και θα συζητηθούν αποκλειστικά η κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού του ελληνικού προγράμματος και η αποκατάσταση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους της Ελλάδας.

Η συμφωνία χάλασε στο παρά πέντε

Και όμως, συμφωνία για το ελληνικό θέμα λίγο έλειψε να επιτευχθεί στις αρχές της εβδομάδας που πέρασε, αλλά «σκόνηται» στην αντίδραση των κυβερνητικών εταίρων της Γερμανίας καγκελαρίου, κ. Αγκελα Μέρκελ. Την πρόταση είχε κάνει ο υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας, κ. Β. Σόιμπλε, και αφορούσε δραστική μείωση των επιτοκίων δανεισμού της Ελλάδας.

Συγκεκριμένα, ο κ. Σόιμπλε, στη μυστική συνάντησή που είχε με τους ομολόγους του από Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, την περασμένη Δευτέρα στο Παρίσι, εισηγήθηκε τη μείωση των επιτοκίων που πληρώνει η Ελλάδα για τα δάνεια που λαμβάνει από την Ευρωζώνη. Με αυτόν τον τρόπο θα αποφευγόταν το «κούρεμα» των δανείων που ζητούσε το ΔΝΤ και ταυτόχρονα θα προέκυπτε σημαντικό όφελος για την Ελλάδα και το πρόγραμμά της.

Η πρόταση αυτή στηρίχθηκε και από τις άλλες χώρες. Η κ. Μέρκελ εννήμερσε τους εταίρους της στην κυβέρνηση συνασπισμού της Γερμανίας γι' αυτό το ενδεχόμενο, αλλά εκείνοι έβαλαν φρένο σε αυτό το σενάριο. Σύμφωνα με πληροφορίες, ο κ. Χ. Ζε-κόφφερ (επικεφαλής του CSU) και ο κ. Φ. Ρέσλερ (επικεφαλής του FDP) ε-

Η διαφωνία των κυβερνητικών εταίρων της Αγκελα Μέρκελ και η στροφή 180 μοιρών του Βόλφγκανγκ Σόιμπλε.

νημέριαν την κ. Μέρκελ ότι μία δραστική μείωση των επιτοκίων της Ελλάδας δεν θα εγκριθεί από τη γερμανική Βουλή, καθώς αποτελεί έμμεσο «κούρεμα» των δανείων προς την Ελλάδα και υποκρύπτει πραγματικό κόστος για τους Γερμανούς από το πακέτο βοήθειας που παρέχουν προς την Ελλάδα. Μάλιστα, μία τέτοια κίνηση θα είχε ισχυρή αρνητική επίπτωση στην οικονομική κατάσταση της κρατικής τράπεζας KfW που δανείζεται για να δανείσει την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό δικαιολογείται και η στροφή 180 μοιρών του κ. Σόιμπλε στη συνεδρίαση του Eurogroup που πραγματοποιήθηκε την Τρίτη. Εκεί, ο κ. Σόιμπλε απέρριψε τόσο την ιδέα απευθείας «κούρεματος» των δανείων όσο και την ιδέα δραστικής μείωσης των επιτοκίων δανεισμού που ο ίδιος είχε στηρίξει την προηγούμενη μέρα. Και πρότεινε τη διάθεση νέου

δανείου προς την Ελλάδα για να προχωρήσει σε επαναγορές ομολόγων.

Όπως είναι γνωστό, το Eurogroup της Τρίτης διεκόπη την Τετάρτη τα χαράματα από τον επικεφαλής του, κ. Ζαν - Κλοντ Γιουνκέρ, καθώς Γερμανία και ΔΝΤ δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε κοινές αποδοχίσιμες παρεμβάσεις για το ελληνικό χρέος. Ωστόσο, αρμόδιοι παράγοντες θεωρούν ότι η διακοπή αυτή και η μετάθεση των αποφάσεων στο αυριανό Eurogroup «έκανε καλό». Υπό την έννοια ότι, μετά το εμφανές αδιέξοδο στις συζητήσεις μέχρι τώρα, έχουν ενταθεί οι πιέσεις προς όλες τις πλευρές για εύρεση βιώσιμης λύσης.

Πλέον, το πολιτικό σύστημα της Γερμανίας αντιλαμβάνεται ότι με «ελαφριές» παρεμβάσεις (τύπου μεγαλύτερα πρωτογενή πλεονάσματα ή υψηλότερο ΑΕΠ ή μία επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων) δεν μπορεί να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους, που αποτελεί βασικό προαπαιτούμενο για να συνεχίσει το ταμείο να στηρίζει χρηματοδοτικά την Ελλάδα. Ετσι, εκτιμάται ότι εάν όχι τώρα, μέσα στο επόμενο εξάμηνο θα υπάρξει μία λύση που θα μειώνει πραγματικά το υπέρογκο χρέος της Ελλάδας.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΙΚΑΖ

Οι συνέπειες της Συνόδου για την Ελλάδα

Η αποτυχία της Ευρωπαϊκής Συνόδου Κορυφής να καταλήξει σε συμφωνία για τον νέο πολυετή προϋπολογισμό της Ε.Ε., προσθέτει μία ακόμη μεταβλητή δύσκολη εξίσωση του αυριανού Eurogroup. Πρώτον, η Αθήνα ήλπιζε ότι σε περίπτωση συμφωνίας, θα προσερχόταν στη συνεδρίαση των υπουργών Οικονομικών της Ευρωζώνης, έχοντας εξασφαλίσει περισσότερα χρήματα από το «νέο ΕΣΠΑ», απ' όσα υπολογίζει η τρέχουσα στο σενάριο βάσης για το ελληνικό ΑΕΠ, για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020.

Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι τα επιπλέον χρήματα θα επιδρούσαν θετικά και στην προβολή βιωσιμότητας του χρέους για το 2020 και θα διευκόλυναν τις συζητήσεις μεταξύ των εταίρων. Μάλιστα, η ελληνική αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες προσπάθησε να συσδέσει το θέμα της κατανομής κονδυλίων στην Ελλάδα από τον νέο προϋπολογισμό, με το ζήτημα της βιωσιμότητας. Παρότι η θέση αυτή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι η Ελλάδα ζητάει να λύσει το πρόβλημά της με τη συνδρομή των 27 κρατών-μελών της Ένωσης, και όχι μόνο της Ευρωζώνης, Έλληνες κυβερνητικοί παράγοντες αντέτειναν ότι «είναι εύλογο η χώρα της Ε.Ε. που βρίσκεται στην πιο δύσκολη κατάσταση απ' όλους, να βοηθηθεί περισσότερο και από τον κοινοτικό προϋπολογισμό». Δυστυχώς, όμως, οι διαπραγματεύσεις δεν κατέληξαν αισίως.

Από την άλλη πλευρά, ανώτατος παράγων της κυβέρνησης δήλωσε την Παρασκευή στις Βρυξέλλες, ότι μετά την αποτυχία της Συνόδου Κορυφής, αν έχουμε και δεύτερο ναυάγιο τη Δευτέρα στις συζητήσεις για την Ελλάδα, τότε η Ευρώπη θα βρεθεί έκθετη και θα πληγεί καιρία η αξιοπιστία της. Υπό την έννοια αυτή, η παράταση της ελληνικής εκκρεμότητας σε μια δύσκολη από κάθε άποψη στιγμή για την Ένωση και ενώ η χώρα μας έχει εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις της, δεν είναι προς το συμφέρον της Ευρωζώνης και της Γερμανίας. «Θα είναι πρόβλημα για την Ευρώπη αν δεν υπάρξει συμφωνία τη Δευτέρα», τόνισε ανώτατος παράγων της κυβέρνησης.

Η μάχη για το «νέο ΕΣΠΑ»

Σε ότι αφορά το ίδιο το περιεχόμενο της Συνόδου Κορυφής και τον νέο πολυετή προϋπολογισμό, ο Έλληνας πρωθυπουργός, Αντώνης Σαμαράς, εμφανίστηκε την Παρασκευή ικανοποιημένος από το γεγονός ότι, σύμφωνα με την τελευταία πρόταση Βαν Ρομπέι (και σημείο έναρξης των περαιτέρω διαβουλεύσεων), η Ελλάδα εξασφαλίζει τουλάχιστον 20% περισσότερα χρήματα από το σημείο αφετηρίας, δηλαδή τα 11,2 δισ. ευρώ του αρχικού πλαισίου διαπραγματεύσεων.

Σε κάθε περίπτωση, η ελληνική πλευρά τονίζει ότι ο μαραθώνιος για το «νέο ΕΣΠΑ» συνεχίζεται με συνεχείς διμερείς επαφές και διπλωματικές πιέσεις στις Βρυξέλλες, μέχρι και την επόμενη Συνόδο Κορυφής για τον νέο προϋπολογισμό, η οποία προγραμματίζεται να διεξαχθεί στις αρχές του νέου χρόνου. «Δώσαμε μάχη ώστε να αυξηθεί το ποσό για την Ελλάδα και να υπάρξει ειδική μεταχείριση για τη χώρα μας, λόγω της κρίσης. Το επιχείρημα ακούστηκε και αντιμετωπίστηκε και θετικά. Τιποτα όμως δεν έχει τελειώσει. Η μάχη συνεχίζεται», τόνισε, μεταξύ άλλων, στη δήλωσή του ο πρωθυπουργός την Παρασκευή.

Το ναυάγιο της Παρασκευής αποδίδεται κυρίως στην εμμονή της Βρετανίας, αλλά και άλλων βορειοευρωπαϊκών κρατών στη δραστική μείωση του κοινοτικού προϋπολογισμού για τη νέα προγραμματική περίοδο. Από την άλλη πλευρά, τα φτωχότερα κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, διεκδικούν, χωρίς επιτυχία μέχρι στιγμής, να μην υπάρξει μείωση των διαθέσιμων κονδυλίων και ο τελικός προϋπολογισμός να βρίσκεται όσο το δυνατόν εγγύτερα στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (κοντά στο ένα τρισεκατομμύριο ευρώ).

«Οι θέσεις μας απέχουν ακόμη πολύ. Αν χρειαστεί περισσότερος χρόνος για δεύτερο γύρο, θα τον έχουμε», δήλωσε η καγκελάριος Μέρκελ μετά το πέρας της Συνόδου. Πιο αισιόδοξοι εμφανίστηκαν οι πρόεδροι του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Χέρμαν βαν Ρομπέι, και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο, οι οποίοι χαρακτήρισαν τις συζητήσεις εποικοδομητικές, τόνισαν ότι έχει επιτευχθεί πρόοδος και οι διαφορές μεταξύ των θέσεων των κρατών δεν είναι πλέον τόσο μεγάλες. Σε ανάλογο μήκος κύματος κινήθηκαν και οι δηλώσεις του κ. Σαμαρά: «Συζητήθηκαν διεξοδικά όλες οι απόψεις των κρατών, υπήρξε κατανόηση των θέσεων κάθε χώρας, μείωση των διαφορών, προσέγγιση, όχι κατάληξη».

ΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑΣ

Τα δύο αγκάθια της διαπραγματεύσεως

Η διαφορά των 8 - 10 δισ. και το αίτημα του ΔΝΤ για άμεση ολοκλήρωση της διαδικασίας επαναγοράς των ομολόγων

Τον **ΒΑΣΙΛΗ ΖΗΡΑ** και **ΣΩΤΗΡΗ ΝΙΚΑ**

Ενα ακόμη αγκάθι στις διαπραγματεύσεις για την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των δανειστών στο θέμα της βιωσιμότητας του χρέους έχει προστεθεί τις τελευταίες ώρες, καθώς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ζητεί να ολοκληρωθεί άμεσα η διαδικασία επαναγοράς των ομολόγων, ώστε να λάβει την απόφασή του με βάση το πραγματικό αποτέλεσμα και όχι κάποιες αμφισβητούμενες εκτιμήσεις.

Αυτό σημαίνει ότι η επαναγορά θα πρέπει να ολοκληρωθεί με διαδικασίες εξπρές, προκειμένου να εκταμιευθεί έγκαιρα η δόση και πάντως πριν από τις 14 Δεκεμβρίου, που λήγουν τα μηνιαία έντοκα ύψους 3,4 δισ. που εξέδωσε το Δημόσιο τον Νοέμβριο. Εάν επιμείνει το Ταμείο στη θέση του, φαίνεται ότι θα παραταθεί η αβεβαιότητα, διότι ακόμη κι εάν επιτευχθεί κάποια συμφωνία αύριο στο Eurogroup, θα τελει υπό την αίρεση ότι το γκερίσμα της επαναγοράς θα μειώσει το χρέος κατά το ποσό που έχει υπολογιστεί. Κι αυτό είναι μεγάλο.

Από το σύνολο των παρεμβάσεων που πρότεινε η τρικόα (μείωση επιτοκίων, επαναγορά, επιστροφή κερδών από τις

κεντρικές τράπεζες, πρωτογενές πλεόνασμα 4,5% του ΑΕΠ από το 2017 και μετά) το χρέος μειώνεται κατά 16 μονάδες του ΑΕΠ ή κατά 32 δισ. ευρώ, από το 144% της αρχικής εκτίμησης χωρίς παρεμβάσεις, στο 128,2% του ΑΕΠ. Από αυτές τις 16 μονάδες, οι εννέα προβλέπεται να προέλθουν από την επα-

Τα χρήματα για την επαναγορά θα δοθούν με δάνειο από τον EFSF, που σύμφωνα με πληροφορίες προβλέπεται ότι θα αποπληρωθεί με έσοδα από αποκρατικοποιήσεις.

ναγορά των ομολόγων σε χαμηλή τιμή.

Το ερώτημα είναι τι θα γίνει σε περίπτωση που η διαδικασία επαναγοράς καθυστερήσει ή ακόμη χειρότερα δεν έχει το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Μέχρι την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, οριστική απάντηση δεν υπήρχε. Η ελληνική πλευρά προσδοκά ότι σε κάθε περίπτωση η Ευρωζώνη θα προχωρήσει κανονικά τη διαδικασία ε-

κταμίευσης του δικού της τμήματος της δόσης. Ωστόσο, αυτό μένει να οριστικοποιηθεί στη συνεδρίαση του Eurogroup της Δευτέρας κι αφού θα έχουν αρθεί και οι άλλες εκκρεμότητες.

Επαναγορά

Όπως προκύπτει από την τελευταία εκδοχή του πίνακα με τα σενάρια χρηματοδότησης και βιωσιμότητας που συνέταξαν οι συνεργάτες των υπουργών Οικονομικών στη δραματική μαραθώνα συνεδρίαση του Eurogroup, την περασμένη Τρίτη, το EFSF θα δώσει επιπλέον δάνειο 9 δισ. ευρώ και με τις επαναγορές θα σβηστεί χρέος 9 μονάδων του ΑΕΠ ή 18 - 19 δισ. ευρώ, που σημαίνει ότι υπολογίζουν πως η επαναγορά θα γίνει στο 33% περίπου της ονομαστικής αξίας των ομολόγων.

Η επαναγορά σε συνδυασμό με υψηλότερο πρωτογενές πλεόνασμα (4,5% του ΑΕΠ αντί 4,2%), μείωση των επιτοκίων των διακρατικών δανείων και των προμηθειών του EFSF μειώνει το χρέος στο 128,2% του ΑΕΠ. Αλλά και πάλι δεν είναι αρκετό. Η κ. Λαγκάρντ δέχθηκε να αναπροσαρμόσει ο στόχος της βιωσιμότητας του χρέους στο 124% αντί του 120%. Παράμετρα διαφορά 4 μονάδων του ΑΕΠ ή 8 δισ. ευ-

Η κ. Κριστίν Λαγκάρντ ζητεί να ολοκληρωθεί άμεσα η διαδικασία επαναγοράς των ομολόγων, ώστε το ΔΝΤ να λάβει την απόφασή του με βάση το πραγματικό αποτέλεσμα.

ρώ, που φτάνει στα 10 δισ. δεδομένου ότι το ΔΝΤ επιμένει πως ο στόχος για το πρωτογενές πλεόνασμα πρέπει να παραμείνει στο 4,2% του ΑΕΠ.

Η διαφορά των 8 - 10 δισ. σε συνδυασμό με το αίτημα του ΔΝΤ να ολοκληρωθεί η επαναγορά πριν αποφασιστεί για τη συνέχιση της χρηματοδότησης της Ελλάδας, αποτελούν στην παρούσα φάση τα μεγαλύτερα αγκάθια στη διαπραγματεύση.

Τα χρήματα για την επαναγορά θα δοθούν με δάνειο από τον EFSF και σύμφωνα με πληροφορίες, θα προβλέπεται ότι θα αποπληρωθεί με έσοδα από αποκρατικοποιήσεις, μέσω ενός γκερί. Αυτό σημαίνει ότι θα ενισχυθεί η πίεση για υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, ενώ είναι πλέον βέβαιο ότι στο Μνημόνιο θα περιληφθεί η ρήτρα για αυτόματη διόρθωση τυχόν αποκλίσεων στα έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις με άλλα δημοσιονομικά μέτρα. Στο κείμενο που δόθηκε στους υπουργούς και στο οποίο είχε πρόσβαση η «Κ», περιείχονταν και άλλες προτάσεις για τη μείωση του χρέους, οι οποίες απορρίφθηκαν, όπως το «κούρεμα» των διακρατικών δανείων κατά 25% ή μείωση του επιτοκίου τους στο 0,25%. Με αυτά τα μέτρα επιτυ-

χνόταν η μείωση του χρέους σε βιώσιμα επίπεδα, αλλά απορρίφθηκαν εύθες εξ αρχής από τη Γερμανία και άλλες χώρες, όπως η Ολλανδία, η Φινλανδία, η Μάλτα και η Σλοβακία.

Κενό χρηματοδότησης

Από τον ίδιο πίνακα προκύπτει ότι ανοικτό είναι και το θέμα του κενού χρηματοδότησης, το οποίο είναι 1 δισ. ευρώ έως το 2014 και 7,4 δισ. επιπλέον στη διετία 2015 - 2016. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι προβλέπεται αναβολή της καταβολής των τόκων και άλλα μέτρα. Πάντως, η διαφορά είναι σχετικά μικρή και μπορεί να καλυφθεί με άλλους τρόπους.

Σε δόσεις

Στο κείμενο που δόθηκε στους υπουργούς και το οποίο είδε η «Κ», αναφέρεται ότι τα 44 δισ. θα καταβληθούν τμηματικά σε τέσσερις δόσεις τους επόμενους μήνες χωρίς σαφέστερο προνοδιαγράμμα. Ωστόσο, σημειώνεται ότι η καταβολή θα είναι συνδεδεμένη με την επίτευξη μεταρρυθμιστικών στόχων στη φορολογική διοίκηση, στο Δημόσιο κ.λπ. Οι στόχοι αποτελούν και αυτοί αντικείμενο της εν εξελίξει διαπραγματεύσεως.

Η κ. Μέρκελ, το ΔΝΤ και το κόστος νέου «κούρεματος»

Τον **ΠΑΝΑΓΗ ΓΑΛΙΑΤΕΑΤΟΥ**

Η συζήτηση για τον προϋπολογισμό του έτους 2013 είχε προγραμματιστεί σαν πανηγυρικός σταθμός στην πορεία της Αγκελα Μέρκελ προς τις εκλογές Σεπτεμβρίου. Μετατράπηκε σε μια καθάρη κοινοβουλευτική ήττα, ο Πέερ Στάινμπρουκ κέρδισε τις εντυπώσεις. Οι Γερμανοί αναλύτες συμφώνησαν ότι αυτό ήταν αποτέλεσμα της επιθετικότητας του, απέναντι στην οποία η Α. Μέρκελ δεν ήταν σε θέση να αμυνθεί. Ωστόσο ο Π. Στάινμπρουκ αφέριωσε ένα τέταρτο της ομιλίας του και τα πιο αιχμηρά επιχειρήματά του στο ελληνικό ζήτημα.

Η συζήτηση έγινε το έναυσμα για να καταγραφεί από αρθογράφους έ-

Μ. Κοιλάου: «Καταφέραμε να πετύχουμε σημαντική πρόοδο. Εργαζόμαστε κάτω από υψηλή πίεση, ώστε να έχουμε αποτέλεσμα αύριο».

γκριτών γερμανικών μέσων, όπως η «Φρανκφούρτερ Αλγκεμάινε» και η «Τσάιτ», ως αναπόφευκτο το κόστος ενός «κούρεματος» του ελληνικού χρέους. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί καμιά για τη δημοτικότητα της καγκελάριου, που οφείλεται και στο ότι η διάσωση της Ευρωζώνης δεν προκάλεσε ως τώρα χειροπιαστό κόστος για τον Γερμανό φορολογούμενο. Αν αυτή η εντύπωση αλλάξει, η αδιαφοροποίητη θέση της κ. Μέρκελ θα μπορούσε να κλονιστεί. Οι σχολιαστές παρατήρησαν ότι πήγε συννεφιασμένη στη συζήτηση, λόγω του ναυαγίου του Eurogroup της Δευτέρας.

Από τον Αύγουστο η κ. Μέρκελ ακολουθεί τη στρατηγική να κρατήσει το θέμα Ελλάδας, από το οποίο μόνο ζημιά μπορεί να έχει, εκτός της προεκλογικής

ατζέντας. Η επιμονή του ΔΝΤ της χάλασε τα σχέδια, το «κούρεμα» και το πιθανό κόστος του μπήκαν στην ημερήσια διάταξη.

Να τα σπάσει με το ΔΝΤ η Γερμανία δεν επιθυμεί. Όπως πάντως δήλωσε στην «Κ» ο βουλευτής των Χριστιανοδημοκρατών Κλάους Πέτερ Βίλς: «Το ΔΝΤ δεν θα αποσυρθεί με πάταγο από την πολιτική διάσωσης. Το επόμενο βήμα θα είναι να σταματήσει τη χρηματοδότηση της διάσωσης και να παραμείνει ως σύμβουλος τεχνονομίας. Αυτό θα έκανε πιο εύκολο να το μεταπίσει κανείς ή να το παρακάμψει και κάποιος στις ευρωπαϊκές ηγεσίες θα ήταν ανακουφισμένοι». Μια ελάσση, αλλά όχι ασήμαντη επιτυχία του Βερολίνου την περασμένη εβδομάδα ήταν ότι το ΔΝΤ υποχώρησε και θα επανεξετάσει μια λύση χωρίς «κούρεμα». Το θέμα είναι βέβαια να βρεθεί και προπάντων να υλοποιηθεί αυτή εγκαίρως.

Στη γερμανική κυβέρνηση εξέφραζαν συγκρατημένη αισιοδοξία ότι μια λύση θα μπορούσε να βρεθεί ως τη Δευτέρα. Σε αυτό το πνεύμα ήταν και η δήλωση που έκανε στην «Κ» ο Μάρτιν Κοιλάου, εκπρόσωπος του Γερμανού υπουργού Οικονομικών Βόλφγκανγκ Σόιμπλε: «Την περασμένη Δευτέρα καταφέραμε να πετύχουμε σημαντική πρόοδο. Εργαζόμαστε κάτω από υψηλή πίεση, ώστε να έχουμε αποτέλεσμα αύριο».

Στα ενδότερα πάντως του υπουργείου που σχεδίασε ο Ερνστ Ζαγκεμπλ-ένας από τους πιο φημισμένους αρχιτέκτονες του Ράιχ-δεν επικρατεί βεβαιότητα ότι θα υπάρξει λύση τη Δευτέρα και απόφαση για εκταμίευση της δόσης. Αυτό δεν θεωρείται τραγικό, άλλωστε η εκταμίευση εκκρεμεί από τον Ιούνιο. Στο Βερολίνο εκτιμούν ότι στην ανάγκη, η ΕΚΤ θα διευκολύνει την Ελλάδα με μια νέα έκδοση εντόκων για τις λήξεις του Δεκεμβρίου. Το ότι η Κεντρική Τράπεζα δεν χρηματοδοτεί τα κράτη-μέλη είναι ένας α-

Από τον Αύγουστο η Γερμανίδα καγκελάριος Αγκελα Μέρκελ έχει ως στρατηγική να κρατήσει το θέμα Ελλάδας, από το οποίο μόνο ζημιά μπορεί να έχει, εκτός της προεκλογικής ατζέντας. Η επιμονή του ΔΝΤ της χάλασε τα σχέδια...

κόμα μύθος που καταρρέει. Η βρισκελιά τον δρόμο του ως κοινή διαπίστωση στη γερμανική δημόσια συζήτηση.

Άλλες γερμανικές πηγές εκτιμούν ότι ο συμβιβασμός για την-προσωρινή-παρακάμψη του θέματος της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους θα μπορούσε να επιτευχθεί με χρήση όλων των εργαλείων (από την περαιτέρω μείωση των επιτοκίων ως την επαναγορά ομολόγων και κάποιες με-

θοδεύσεις με τα ομόλογα της ΕΚΤ) στο

11% του ΑΕΠ το 2020. Δεν θεωρούν όμως ότι αυτό θα γίνει ως αύριο και για λόγους προεξόφησης του Γάλλου προέδρου. Ο Ολάντ, λένε, χρειάζεται μια επιτυχία και δεν θα την εκκωχήσει στον Μοσκοβισί, άρα η συμφωνία μπορεί να καθυστερήσει ως την τακτική σύνοδο του Δεκεμβρίου.

Σε κάθε περίπτωση, στο Βερολίνο θεωρούν ότι όταν ληφθεί η απόφαση, η δόση δεν θα εκταμιευθεί άπαξ, αλλά σε δόσεις. Η έλλειψη εμπιστοσύνης

παίζει εδώ τον ρόλο της. Αυτή οφείλεται στη διαπιστωμένη αδυναμία των κυβερνήσεων να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους, κυρίως πλέον όμως στην Ευρώπη που έχουν αναπτύξει οι Γερμανοί απέναντι στις ελληνικές ελίτ. Η γερμανική κυβέρνηση βομβαρδίζεται κυριολεκτικά από επίκαιρες ερωτήσεις με αντικείμενο τη φοροδιαφυγή των πλουσίων και την εθνική προσπάθεια.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Επονται και νέες συγκρούσεις στις δύο όχθες του Ατλαντικού...

Τον **ΜΠΑΜΠΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Τα τέσσερα κράτη που βάζουν τα περισσότερα χρήματα στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό είναι: Γερμανία (9 δισ. ευρώ), Γαλλία (6,5), Ιταλία (6) και Βρετανία (5,5). Τα οποία «σπκώνουν»: Πολωνία (11 δισ.), Ελλάδα (4,6), Ουγγαρία (4,4) και Ισπανία (3). Σκεφτείτε για λίγο πόσο εύκολα μπορεί να διαλυθεί η Ένωση αν κυριαρχήσει ο εθνικός εγωισμός. Ιδιαίτερα όταν όλοι βρίσκονται αντιμέτωποι με τη λιτότητα. Η μεγάλη κρίση είναι ένας ακόμη κρίκος στην κατασκευή της Ένωσης. Έχουν προηγηθεί ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ο σοβιετικός και ψυχρός πόλεμος, η αμερικανική εποικιστική και, τελικά, η κοινή αγορά και το ευρώ.

Η ενιαία αγορά, όπως σχεδιάστηκε το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 και εφαρμόστηκε το '90, δεν προχώρησε σε όσα είχαν σχεδιαστεί γι' αυτήν. Στην πράξη έγιναν δύο σημαντι-

κά πράγματα. Καταργήθηκαν τα εμπόδια στη διακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ δημιουργήθηκε και το κοινό νόμισμα. Το σχέδιο είχε προκύψει ως αποδεκτό στη μίζερια που προκάλεσε η υπερδεκαετής κρίση μετά την απώλεια της μετατρέψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό. Οι προσπάθειες των μεγάλων κρατών να συγκρατούν τις ακραίες συνέπειες των διαδοχικών νομισματικών κρίσεων και τα αδιέξοδα που είχε δημιουργήσει το κρατικο-νεοκλεινιστικό μοντέλο οδήγησαν σε μια νέα ισορροπία μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού. Το δολάριο κράτησε το «υπερβολικό πρόνομιό» να γίνεται αποδεκτό ως νόμισμα ανταλλαγής και αποθησαυρισμού, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου. Παραχώρησε όμως στο ευρώ ένα σημαντικό μερίδιο. Όταν ξεκίνησε το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, το 1999, τα αποθεματικά των κεντρικών τραπεζών όλων των κρατών ήταν κατά το 71% σε δο-

Στην ευρωπαϊκή συνάντηση κορυφής, που έχει προγραμματιστεί για τις 13 - 14 Δεκεμβρίου, πρέπει να δοθούν πειστικές απαντήσεις.

λάρια και κατά 18% σε ευρώ. Το 2009, τα αντίστοιχα μερίδια ήταν 62% και 28%. Η διαφορά δεν είναι ανάλογη όσον έκαναν σπουδαία όνειρα για την Ευρώπη, είναι όμως σημαντική. Η μεγάλη κρίση έχει προκαλέσει σοβαρά ερωτήματα για την ικανότητα της Ευρωζώνης να κρατήσει και να διευρύνει τον παγκόσμιο ρόλο της.

Κράτη με νέο βάρος στην παγκόσμια οικονομία έχουν πλέον ρόλο στην πολιτική σκηνή και απαιτούν την εξεύρεση λύσεων αμοιβαίας κατανό-

σης. Η διευρυμένη «Ομάδα των 20» αποτελεί ένα καλό κέντρο συζητήσεων, ειδικά όταν οι συνεδριάσεις τους περιλαμβάνουν κράτη όπως η Αιθιοπία, η Ισπανία και η Σιγκαπούρη, που καλούνται, σχεδόν συστηματικά, στις συναντήσεις των «μεγάλων».

Στην ευρωπαϊκή συνάντηση κορυφής που έχει προγραμματιστεί για τις 13 - 14 Δεκεμβρίου η Ευρώπη πρέπει να δώσει πειστικές απαντήσεις. Μας αφορά για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι γιατί η Ελλάδα θα καθεται άναυτα, ύστερα από πάρα πολύ καιρό, στον καρέλα του παλαιού μέλους. Μπορεί να μην έχουμε ακόμη «δέσει» την εξόδο μας από την «τραγική κρίση» με το ελληνικό χρέος, αλλά όπως παρακολουθήσαμε τις τελευταίες μέρες υπάρχει πλήρης αναγνώριση ότι πήραμε, επιτέλους, τα μέτρα μας ώστε να πάμε παρακάτω.

Ο δεύτερος λόγος είναι γιατί το μέλλον της χώρας μας συναρτάται πλέον από την τιθάσευση της ευρωπαϊκής

κρίσης χρέους. Σκεφτείτε το εξής: Όλοι πιστεύουν -και πολύ ορθώς- ότι η πίεση της Κίνας προς τη Γερμανία, ώστε να φροντίσει η τελευταία να γίνουν όλα απαιτείται η δρομολόγηση οριστικών λύσεων για την Ελλάδα, υπήρξε καθοριστικής βαρύτητας. Σκεφτείτε κι αυτό: Όλοι αντιλαμβάνονται πλέον ότι Γαλλία, Ισπανία και Ιταλία απαιτούν τη δρομολόγηση οριστικής υποβοήθησης των επόμενων βημάτων μας. Προσθέστε και το ακόλουθο: Όλοι διαπίστωσαν ότι η Ρωσία του Πούτιν ενσωματώνει πλέον τις προσδοκίες της από τον γεωπολιτικό μας χώρο στην καλλιέργεια βαθύτερων σχέσεων με μια Ευρώπη που θα πατήσει καλύτερα στα πόδια της.

Μένουν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Έχουν, οπωσδήποτε, τον δικό τους «δημοσιονομικό γκερί» να αντιμετωπίσουν. Μπορεί, αρχικώς τουλάχιστον, να τις δούμε να φτάνουν πολύ κοντά στο κείλος της αβύσσου. Ιδεολογικές

και μικροπολιτικές συγκρούσεις θα εντείνουν τη δυστοκία αποφάσεων του ομοσπονδιακού συστήματος. Είναι όμως φανερό ότι τελικά θα βρουν τη λύση. Στην λύση αυτή, η Ευρώπη έχει το δικό της μερίδιο συμβολής. Γι' αυτό και ο συντονισμός στις δύο πλευρές του Ατλαντικού θα είναι καθοριστικής σημασίας. Και γι' αυτόν τον λόγο, ο «ελληνικός ποнокέφαλος» πρέπει να έχει αντιμετωπιστεί δραστηρικά και, κυρίως, οριστικά.

Αυτή τη φορά, τουλάχιστον, μια πολύ σημαντική μερίδα των πολιτών αυτής της χώρας αντιλαμβάνεται πόσο δεινές είναι οι τύχες μας με όσα κάνουν τα κράτη με τα οποία έχουμε συμπεριβηθεί, κάποτε με συγκρούσεις, τον περισσότερο χρόνο όμως ειρηνικά. Θα υπάρχουν πάντοτε ανειδίκετοι που θέλουν να μας βουλάσουν στα βαλτωμένα νερά μιας νεοροναυματικής «εθνικής μοναχίας». Καλύτερα να μείνουμε στο σχετικό τραγούδι!